

MAGTATANOM O DIRI MAGTATANOM?

Binisaya Waray Version

*Pero nasasayang iton ira pangalimbason.
Maaram ka kun kay-ano?
Kay iton mga bakhaw nabubuhi hin maupay ngin tuhay iton ira kahintang. Ini nga pamaagi kun diin nasarig ha mga natural nga proseso in tinatawaga nga **Ecological Mangrove Restoration o ekolohikal nga pamaagi han pagpapahiuli han mga bakhaw.** *
Kasagaran, diri na kinahanglan magtanom hin mga bakhaw. Pero danay, may-ada la gihapon gamit iton pagtatanom. Iton importante mahibaran kun san-o puydi magtanom ngan kun san-o diri puydi magtanom.**

PAGPAPAHILI HAN KABAKHAWANAN
GAMIT AN TUHAY NGA PAMAAGI !

PIRMI HINUMDUMI

AN MALAMPUSON NGA PAGPAPAHILI HAN KABAKHAWANAN IN NAGRERESULTA HAN PAGESTABLISAR HIN DAMO, MAGKALAIN LAIN, NAHIGAGAMITAN NGAN NAKAKAGSUSTINA HIT KALUGARINGON NGA KABAKHAWANAN. MAKAKAHATAG INI HIN BENEPISYO HIT KALIBUTAN NGAN KATAWHAN.

Han kadam-an nga aragian hiton nagbuburubalhin nga mga hayop hit kalibutan, an mga katunaan nga tubigon-an tinatawag nga wetlands- in nagseserbe nga parahuwayan ngan pangaraoan para hiton mga langyaw nga hayop labi na an mga katamsihan. Upod han mga lugar ha East Asian Australasian Flyway nga nasuporta han ma milyon milyon nga katamsihan nga nagbabaralhin an Yellow Sea wetlands ha South Korea, an Mekong Delta ha Vietnam, ngan an Manila Bay dinhi ha Pilipinas. Ini nga mga lugar in protektado, upod han Ramsar Sites ngan World Heritage Sites. An pagtanom hin mga bakhaw ha mga nasabi nga lugar in makakaraot ngan makakahibang han urukyan hin nga mga klase hin hayop ngan nagreresulta han ira pagkawara.

PAONAN-O KITA MAKAKAHATAG HIN SUPORTA ?

- Karawta an **Ecological Mangrove Restoration** nga pamaagi. Hunahuna-a anay hin maupay san-o magtanom!
- Pagimbatar hin mga eksperto ngan mga apektado nga molupyong, ngan igkaw-ing iton syensya ngada hiton lokal nga kaaradman.
- Bantayi ngan usisa-a iton iyo kamalampuson. Panginanu-a hin agap iton mga problema ngan kun kinahanglan, himu-i hin tuhay nga pamaagi.
- Igpasamwak an mga tuhay nga kaaradman ngan mga ekspersyensa.

PARA HIT DUGANG NGA IMPORMASYON, ALAYON IG-KONTAK HI:

Dr. Annadel S. Cabanban
Country Manager
Wetlands International Philippines
Units 911 & 912 DMG Center, D.M.
Guevara, Mandaluyong City, 1550,
Philippines
Email: Annadel.Cabanban@wetlands.org
Tel. No.: +63917-628-2691

Ginhimo ini han: Wetlands International Philippines (2022)
Layout ngan Graphics Design ni: Sheen Rose C. Cabacaba
Gin-edit ni: Rizza V. Estadola
Editorial Consultant: Dr. Annadel S. Cabanban
Translator: Mench Lazarte

*Reperensya: "To Plant or Not to Plant" - <http://wetlands.org>

San-o puydi magtanom?

KUN LIMITADO ITON NATURAL NGA SUPLAY HIN MGA LISO NGAN BINHI

Kun diri nagsasarang iton mga liso ngan binhi han bakhaw tungod nga kulang o waray koneksyon an magurang nga puno ngada hiton tubig, pananglitan, sugad hiton mga baybayon kun diin nag-agi hin dako nga pagkahibang an mga bakhaw.

PARA HITON EDUKASYON NGAN KULTURA

Usa nga simbolo hiton kinabuhi, iton pagtatanom hin puno in nakakahimo hin padayon nga saad ngan pagtag-iya hiton mga magmarando.

NGIN MAGPAPAKILALA HIN MGA NAWARA NGA KLASE HIN BAKHAW NGA MAYDA ESPISIPIKO NGA IMPORTANSYA

Tiinatawag gihapon ini nga 'enrichment planting.'

PARA MAPALANGAN AN PAGKABUNGKAG HITON TUNA

An pagtatanom hin mga bakhaw in makakahatag hin temporaryo nga bulig para diri mabungkag iton tuna ha mga dike.

PARA MAPARIG-ON ITON DANAW NGA PANGIRISDAAN, O ITON MGA DIKE, MAKAPAGHATAG HIN LANDONG NGAN IBA PA NGA MGA BENEPISYO

Diri magresulta hiton haluag nga kabakhawan na mga bakhaw nga gintanom harani ha mga dike hiton danaw nga pangirisdaan, pero makakahatag hin iba nga benepisyo sugad hiton pagpaparig-on ha tuna para diri mabungkag, paghahatag hin landong, igsurungo nga kahoy, ngan mga tubong.

San-o diri puydi magtanom?

DIRI TUHAY ITON KAHIMTANG HAN SOSYOLOHIYA NGAN EKONOMIYA

Kun diri kausa iton komunidad ngan waray iba nga panginabuhi, waray gihapon suporta para hiton pangalimbasog ha pagkonserba, sugad hiton pagtatanom hin mga bakhaw.

AN PAGTUBO HAN BAKHAW IN MAKAKAPUGONG HAN DALOY HAN TUBIG NGAN LAPOK

Makakapugong la ini han pagpapahiuli han mga bakhaw.

AN SYAHAN NGA RASON HAN PAGKAWARA HAN MGA BAKHAW WARAY LA GIHAPON PAGBAG-O

Sugad hiton ginbag-o nga daloy hiton tubig.

PAGTATANOM HIN USA LA NGA KLASE HIN BAKHAW

An pagtatanom hin usa la nga klase hin bakhaw in magresulta hiton limitado nga kapulsanan ngan gutiay nga pagpahiuyon.

WARAY AN MAS ANGAY NGA KLASE HIN BAKHAW

An maupay nga mga lugar para ha mga bakhaw in sugad hin mabaras ngan malagay nga lugar nga mayda koneksyon ha dagat ngan salog. An diri maupay nga mga lugar: mga lugar nga lubog ha tubig hin damu ka oras ha usa ka adlaw, mga lugar nga diri naaabot hit pagtaob hit dagat, o an mga lugar nga harani hiton dagko nga balud. Mamamatay iton mga bag-o nga turok nga bakhaw kun igtanom dinhi nga mga lugar.

WARAY BAKHAW NGA NAGLULUGARING PAGTUBO, SUGAD HA KATUNAAAN NGA TUBIGON, MGA LUGAR NGA GINTUTUBUAN HIN BANWA HA KADAGATAN, O HA BARASON NGA MGA BAYBAYON

Makakahibang ini han mga natural la nga natubo ngan nadamo nga mga bakhaw.